

Lengauer, Włodzimierz

„Kleine Schriften, II: Orientalia”, Walter Burkert, Göttingen 2003 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 95/2, 283

2004

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Z A P I S K I

Walter Burkert, *Kleine Schriften II: Orientalia*, wyd. M. Laura Gemelli Marciano, Vandenhoeck&Ruprecht, Göttingen 2003, s. 298.

Walter Burkert należy do najwybitniejszych dziś znawców religii greckiej, ale jego ogromny dorobek dotyczy w istocie wielu dziedzin historii starożytnej i filologii klasycznej ze szczególnym uwzględnieniem kultury i literatury okresu archaicznego. Poza licznymi i dobrze znanymi książkami, niezwykle ważną część jego imponującego dzieła stanowią rozproszone w najrozmaitszych czasopismach, pracach zbiorowych i materiałach konferencyjnych rozprawy i studia, często mniej znane, bo trudno dostępne. Uczniowie i przyjaciele szwajcarskiego uczonego postanowili więc zebrać wszystkie jego dotąd opublikowane artykuły planując monumentalne wydanie pism Burkerta w pięciu tomach. Nieco złośliwie można zauważyć, że ich trud z góry skazany jest na niepowodzenie, bo Walter Burkert nie zaprzestał wcale pracy naukowej, nadal publikuje i z pewnością będzie to czynił jeszcze wiele lat, a więc zbiór jego *opera minora* jest niejako z założenia niekompletny.

Wydawcy zastosowali podział rzeczowy, co najlepiej ukazuje wielostronność dorobku Burkerta, a jednocześnie jest chyba najwygodniejsze dla czytelnika, który chce sięgnąć po prace autora na określony temat. Inna sprawa, że taki podział zawsze jest dyskusyjny, w tomie pierwszym („Homeric”), wydanym w 2001 r. i zawierającym studia nad eposem homerowym znalazły się i takie, które z powodzeniem można by włączyć do tomu „Orientalia”.

Prezentowany tom zawiera prace Burkerta z lat 1963–2001, w tym jeden artykuł w roku wydania jeszcze nigdzie niepublikowany („Hesiod in Context: Abstractions and Divinities in an Aegean–Eastern Koiné”). Wszystkie dotyczą związków kultury greckiej, a właściwie szerzej — świata greckiego, ze Wschodem. W tej dziedzinie był Walter Burkert pionierem obok Martina Westa. Dziś jest już oczywiste, że nie można zajmować się historią Greków tak epoki brązu, jak w jeszcze może większym stopniu okresu archaicznego bez uwzględnienia kontaktów z cywilizacjami starożytnego Wschodu, ale poglądy Burkerta w 1984 r., gdy ukazała się jego dziś niemal klasyczna praca „Die orientalisierende Epoche in der griechischen Religion und Literatur” były całkowicie nowatorskie. Rzecz jasna o „wpływach” mówiono już dawno, zwłaszcza od momentu odczytania tekstu hurycyckiej opowieści o Kumarbim, widziano je też w ceramice stylu wschodniego, wskazywano na liczne ślady u Homera, w zakresie religii posługiwano się przykładem Apollona (według Burkerta jest to zresztą bóg wcale nie wschodniego pochodzenia). Ale dopiero prace Burkerta i Westa ukazały całą złożoność problematyki i pozwoliły spojrzeć na kulturę grecką jako wręcz część kultury Wschodu. W najnowszych swych studiach, pomieszczonych w omawianym tomie, Burkert rozważa drogi, jakimi dorobek duchowy Wschodu mógł dostać się do świata egejskiego i sposób, w jaki został przyjęty („Migrating Gods and Syncretisms: Forms of Cult Transfer in the Ancient Mediterranean”, s. 17–36, artykuł z 2000 r. oraz „La religione greca all’ombra dell’Oriente. I livelli dei contatti e degli influssi”, s. 37–47, z roku 2001). Trzeba tu przypomnieć, że są to rzeczy napisane już po ukazaniu się słynnej i bardzo kontrowersyjnej książki Martina Bernala, „Black Athena. The Afroasiatic Roots of Classical Civilization” (I wydanie w roku 1987) i po doświadczeniach ciągle żywej dyskusji, jaką ta ostatnia praca wywołała.

Nie ulega wątpliwości, że wydanie „Kleine Schriften” Burkerta zapewni dawniejszym pracom uczonego drugą młodość (autor nie poprawił i nie zmienił niczego w swoich tekstach zadowolając się tylko nielicznymi dodatkowymi odesłaniami do nowszej literatury przedmiotu). Trzeba z najwyższym uznaniem powitać inicjatywę jego uczniów i przyjaciół oraz docenić odwagę zasłużonego dla humanistyki, renomowanego wydawnictwa niemieckiego.

W. L.